

НЕПУБЛИКУВАНИ ПИСМА НА АНТОН СТРАШИМИРОВ

Н. Д. Пенков

Публикуваните тук двадесет писма на Антон Страшимиров са писани до Кирил Христов (1—13) и Стефан Г. Гидиков (14—20). Обхващат периода 1897—1923 г.

Все още редица моменти от живота и творчеството на Антон Страшимиров остават неизяснени. Документалното наследство на писателя и досега не е изцяло събрано и проучено. Кореспонденцията му с редица наши видни писатели, поети и обществени дейци все още се намира разпръсната по различни институти и частни лица. Само една минимална част от нея е публикувана.¹

През 1897 г. писателят се завръща от странство с натрупан материал и има голямо желание да издава литературно списание. Той е принуден да се обръща към различни списания и да иска редактирането на литературните им отдели. Въпреки нежеланието си, той става учител във Видин (п. 14—15). Оттук започват връзките му с Кирил Христов.

След няколкогодишно прекъсване, през 1906 г. Страшимиров отново започва издаването на сп. „Наш живот“. В писмата си от това време до Кирил Христов, който се намира в Германия, той разкрива редица моменти по редактирането на списанието, по борбата му със сп. „Мисъл“ на д-р Кръстев и литературния кръг около него (п. 4—13).

*

Всички публикувани писма са оригинални. Десет от тях (4, 5, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19) представляват пощенски картички. Седем от писмата (1, 3, 6, 8, 9, 10, 13) са без дати и са датирани по съдържанието им.

При публикуването им сме запазили правописа, пунктуацията и фонетичните особености на авторския език.

В края на всяко писмо се дават бележки за споменатите от Страшимиров важни имена на лица, произведения, събития и т. н. Бележките се дават само веднъж, където лицето, събитието или произведението се среща за пръв път.

Писмата се съхраняват в Централния държавен исторически архив (ЦДИА) и се публикуват за пръв път.

1. Р. Н и к о л о в а, „Непубликувани писма на А. Страшимиров до К. Христов“. Известия на държавните архиви, 1958, кн. 2, стр. 90—104; Ив. В а с и л е в, „Непубликувани писма на наши писатели“, Известия на Института за българска литература при БАН, 1961, кн. 11, стр. 193—201; Тр. В ъ л о в, „Неизвестни писма на А. Страшимиров до Найчо Цанов“, Литературна мисъл, 1962, кн. 6, стр. 87—101. Отделни писма на А. Страшимиров са публикувани в някои спомени на негови съвременници и в статии

Скъпи ми!

Благодаря ти за дружеските думи. След поболяването си ти бях писал две писма, но ти като че¹ си получил само първото.

Аз ходя като замаян, работя като замаян и спа, спа все като замаян. Не смея и не обаждам ней за положението. Бях изпаднал в такъв искрен възторг. Не искам да я съкруша: поради великите пости отложи се работата за Велик ден. Тогас трябва да стане². А тя е гранка от многочисленно семейство: престъпление ще е, ако се принудя да отритна традицията, обичая. Па и ще изключат и мен от учителство, та ще изпадна в двойна безизходност. Прилагам ти тук „обратна разписка“ (защо ли? — но пускай идет: бебешка разтуха. Получих я от оная в Трън и се удостоверих за пребиваването ѝ там³). Направих и още нещо, та чакам тя да направи сама постъпки в митрополията, за да се тури край на делото. Ако това не бъде, за мен ще е важно да знам датата, в която тя е получила решението, което я дири до сега. Два месеца след тази дата се туря точка на делото (ако тя не касира) и аз мога да си получа разводното писмо. Дано тази дата се попадне на срока, т. е. дано по Велик ден да съм свободен. Прочие, узнай, Кириле, получила ли е тя решението и кога.

Ех, тая Ушева!⁴ Толкос труд, а ето сега и тровила. Един обран еврейин, навярно не се чувствава тъй онеправдан. Но, наплеват!

Очудих се: нима Мутафов⁵ е тъй низък! Представи си: той ми писа, че ти е внесъл обещаните 20 л.! Ту ѝ е второ⁶ писмо от преди 2 недели! Просто да се потресеш! Станахме играчки, Кириле, на битпазарски шарлатани!

Здравей друже!

Твой Антон

Казанлък, (не по-рано от 9 януари 1900 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 615, л. 16—17.

1. След „че“ написано „да“ и задраскано от автора.

2. Отнася се за женитбата на Антон Страшимиров със Стефка Симова от Видин, след развода му с Тодора Киселова.

3. Първата жена на Антон Страшимиров, Тодора Киселова от Севлиево, която по време на развода била в Трън и той ѝ писал писмо с обратна разписка, за да се увери, че е там.

4. Елена Ушева — редакторка на сп. „Мода и домакинство“ — излизало в София от 1897 г. до 1906 г., в което са сътрудничили Антон Страшимиров и Кирил Христов.

5. Д-р Христо Мутафов — заедно с Антон Страшимиров издавали „Съвременен преглед“ — обществено, научно и литературно списание, излизало от 15. XI. 1898 г. до 15. I. 1900 г. в гр. Русе.

6. Текстът в курсив е подчертан от автора.

Кириле,

Моля те в името на всичко, запрети се да ми послужиш в една работа, която трови дните ми сега. Моята женска история: аз сключих на 2 септемврий миналата година с една прекрасна пресъда от епархиалния съд в София. Пресъдата ми се връчи на 2 ноември. Срокът за апелиране изтече¹ на 2 януари. Не е ли апелирано делото от противната страна? Видиш що, Кириле. Аз трябва да платя половината разноски за раз-

водния процес — 50 л[ева]. Не е думата главно за тях. А дали не е апелирано делото? — Нищо ти не държи, чини ми се, ако отърчиш до секретаря на митрополията (срещу „св. Крал“) и си направиш устата по следоюция начин:

„По разводното дело № 29 на Страшими[ров], сключено на 4 октомврий миналата година с решение под № 592 съм опълномошен да внеса, ако може, исканите от него 50 л[ева] за разводно писмо. Но дали не е апелирано делото от противната страна?“

При благоприятен отговор, ще кажеш просто, че² не си зимал сумата³ с себе и ще излезеш, за да я занесеш, като или я земеш от Ушева, или пък ми телеграфираш, за да ти я пратя от тук как и как.

Белалия работа е, Кириле, но услужи ми, моля те!

Твой Антон

Казанлък, 11. I. 1900 г.

В полето е написано:

Видиш ли, как послушен се явявам в почерка си? За жал в изпратената втора част от „Змея“⁴ не успях, но третата вече преработих с четлив почерк. Здравей! — Все съм още гавнат в мислите.

Ф. 131, оп. 1, а. е. 615, л. 7.

1. След „на“ написано 2 февруари и задраскано от автора.

2. Написано „аз“, задраскано и написано „че“ от автора.

3. След „сумата“ написано „в“ и задраскано от автора.

4. „Змей“, повест на А. Страшимиров, замислена във Видин през 1898 г. и довършена през 1900 г. Части от нея били поместени в сп. „Мода и домакинство“ (1899). През 1900 е отпечатана цялостно в „Юбилеен сборник на Априловската гимназия“, Габрово. През 1919 г. е издадена като отделна книга.

3

Скъпи Кириле,

Моята работа се мъчително запича: — аз трябва по-скоро да избява либето си¹ от гнусна домашна тирания. А за да направя това трябва ми онова п о з в о л и т е л н о², което наричат р а з в о д н о п и с м о². Бих дал мило и драго, за да го имам по-скоро. Но как? — Просто недоумявам. Ако бих знаил, че е възможно да го връчат теби, то още при настоящето бих ти приложил 50-те лева, които ми се изискват. Не бих искал, брате, да те главоболя или дори да те поставям в неловко положение, но неоченима би ми била всяка услуга в ускорението на тая работа. Не би ли могъл да се обърнеш към някой вътрешен в митрополията и с някаква фантазия да изкопчиш това писмо-фантазия като н[а] прим[ер], че искам да отбия с него мерзки клевети, несправедливи някакви парични процеси и пр. Сега ми текнува и ето, прилагам ти 50 л[ева]. Може би не ще искат да връчат на теб писмото — нищо, за всеки случай, направи, брате, каквото можеш.

Не ми се сърдиш за главоболието, нали?

Брачното дело носи № 29 от 1898 г.

Твой Антон

Казанлък, (не по-рано от 11 януари 1900 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 615, л. 22.

1. Втората съпруга на А. Страшимиров — Стефка Симова. Баща ѝ, който бил богат видински търговец, се обявил против връзките на дъщеря си с А. Страшимиров.

2. Текстът в курсив е написан от автора с по-едър шрифт.

Кириле,

Писмото ти получих тук — Видин. Добре е, щом гледаш насам, като да си на месечината: тъй човек не само по-добре чувства и мисли, ами може и по...¹, да гаври... А то трябва, — мен не ме напуска борческата треска: трябва да си напълниш джебовете с гавра за на есен.

Поздрав от Стефка. Здравей!

Твой Антон

Видин, 12. VII. 1906 г.²

Ф. 131, оп. 1, а. е. 615, л. 9.

1. Неразчетена френска дума.
2. Писмото е датирано по пощенския печат.

Кириле,

На маса сме — Траянов и Силянов¹. Последният уредил работата ти още днес ще ти се прати заплата. Аз заграбих Траянова, макар че наистина е на мода между всички. Пращат в странство и Яворова с Елина.² Пиши! Здравей!

Твой Антон

В същата картичка Хр. Силянов и Т. Траянов са написали следния текст:

Кириле, вчера получих записа. Днес преди обед бях у Станимирова. Наистина е до „идиотизм педаант“. Както и да е, узнах че причината за спиране на заплата³ е военният данък. Днес подир обед ще изтегля пари — ще платя на бирника и утре работата ще се свърши.

За другата работа ще ти пиша после.

София, 24, VII. 1906 г.

С поздрав Хр. Силянов.

Кириле, хаде, много здраве и от мен

Траянов

Ф. 131, оп. 1, а. е. 615, л. 10.

1. Христо Силянов (1880—1939) — публицист и писател. Редактирал вестниците „Ден“, „Илинден“, „Българин“ и др. Сътрудничил в списанията, издавани от А. Страшимиров.

2. Отнася се за командировката на П. К. Яворов и Елин Пелин през 1906 г. до Париж, изпратени от тогавашния министър на просветата проф. Иван Шишманов.

3. След „заплата“ има задраскана дума от автора.

Кириле,

Още една неприятност: репертуара за първо време е нареден¹ и в него не влизат „Боян Магиосника“² и моята легенда³. Освен Петковата⁴ и моите две⁵, в репертуара фигурират и „историческа драма“ от Вазова⁶. Миларов⁷ фактически е отстранен от театралните работи, — решава всичко Шишманов⁸.

Аз смятам, че твоят аристократизъм не е за в работа сега трябва да се поведе борба по всички линии — разбира се, само и изключително литературна. Ще се опълчим срещу „Мисъл“, ще отплеснем на страна Вазовци и Фарфари като моя батю⁹ (даже

и Стаматов не ме твърде блазни) и ще останем само: ти, Траянов, Кунев, Кьорчев¹⁰, и аз. Отстрани за резонерските отдели (рецензии), има сума „доктори“. Даже и от тях се бих отърсил. . .

Ще печатам през септемврий. На 1 октомврий най-късно ще излезе първата книжка¹¹. Ще дам, като безплатна премия, „субсидираните“ комедия и драма¹², (по отделно), а в текста ще напечатам легендата¹³.

Пиши ми, какво мислиш, как си настроен. Ако харесваш плана ми, какво ще пратиш за първите книжки. Отначало ще бъда сиромаш, — до откриването на театъра ще боравя просто на вересия. Прочие до тогава с нищо не мога да те улесня.

Ще мислиш ли, наистина, скоро да се върнеш?

Тук е Траянов, — струва ми се, че с него ще се чувстваме трима, — ако казармата заграби съвсем Кунева. Не говоря за Кьорчева, защото той, уви, ще е сам за своя отдел: аз мисля, никой от нас да не се меси в него¹⁴.

Настинал съм, страшно ми се е надула главата, и чувствавам как тривиално се нижат думите под перото ми. Здравей!

София, (не по-късно от август 1906 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 617, л. 4—5.

Твой Антон

1. Написано „съставен“, задраскано от автора и написано „нареден“.

2. „Б о я н м а г е с н и к ъ т“ — трагедия в стихове от К. Христов, издадена в София през 1905 г. Била представена на първия драматичен конкурс в България, но отхвърлена.

3. Драматическата легенда „Над безкръстни гробове“, публикувана през 1906 г. в сп. „Наш живот“. Била представена на първия драматически конкурс в България заедно със „Свекърва“ и „Отвъд“, но отхвърлена.

4. Драмата „Първите“ на П. Ю. Тодоров, премирана от Народния театър и включена в репертоара му.

5. Комедията „Свекърва“ и драмата „Отвъд“, премирани на първия театрален конкурс, уреден по-случай откриването на Народния театър.

6. „Светослав Тертер“ (1907).

7. И л и я М и л а р о в — литературен критик и драматург. През 1904—1907 г. бил директор на Народния театър в София.

8. От 1903—1907 г. проф. Ив. Шишманов бил министър на Народната просвета.

9. Д и м и т ъ р С т р а ш и м и р о в — (1881—1939) по-голям брат на А. Страшимиров.

10. Д и м о К ъ р ч е в — (1884—1928). Буржоазен политически деец и литературен критик. По онова време защитник на символизма.

11. Има се предвид списание „Наш живот“, основано от А. Страшимиров през 1901 г. при съредакторството на Кирил Христов и Стоян Михайловски. Още след първите книжки обаче този редакторски „съюз“ се разпада. А. Страшимиров продължава сам да издава списанието, от което излизат с големи прекъсвания няколко годишнини (1901—1902 г.), (1906—1907, 1911—1912). Две години (1910—1911 г.) списанието излиза под името „Наблюдател“. След 1906 г. списанието става център на „литературен кръг“, в който участвуват редица млади, по-късно придобили известност автори, като Хр. Ясенов, Г. Райчев, Й. Йовков, Т. Траянов, К. Константинов и др.

12. Вж. бел. 5 към писмо 6.

13. Вж. бел. 3 към писмо 6.

14. Написано „в неговия отдел“, задраскано от автора и поправено „в него“.

Кириле

Прилагам бележка за твоите пътни: да се посмееш! Но наредихме: не ще има нужда тук да идваш, да ги земеш¹.

Поръчах от братчето си (издател-администратор на „Наш живот“) да ти изпрати исканите твои книги.

Траянов е още тука. Той е рядка душа: аз по едно време даже почнах да го ревнувам от теб: току истърси „ах, да е тука и Кирил“. А ти какви пишеш? Аз, разбира се, не му съобщих писмото ти. Яворова той сгази в лични срещи; Василева (Владимир) разколеба от „Мисъл“; Геннадиева² обруга³. И пак никой не му се сърди: любезно го поздравляват и се надпреварват да го хвалят! Той тия дни заминава за Виена. Яворов и Пелин са вече в Париж. Пенчо⁴ остана... да редактира „Мисъл“. Да живее Пенчо — викаме по улиците: и си спомняме за теб.

Моята „Отвъд“ няма да си играе!

Поздрав от Траянова!

Здравей! Твой Антон.

София, 3. IX. 1906 г.

Ф. 131, оп. 1, а. е. 617, л. 3.

1. След „земеш“ написано „пътните“ после задраскано от автора.

2. Павел Генадиев — един от редакторите на сп. „Художник“ (1906—1907).

3. След „обруга“ написани три думи, после задраскани от автора и над тях написано: „И пак никой не му се сърди“.

4. Пенчо Славейков.

8

Кириле,

Веднага отидох в министерството при самия оня галфон — счетоводителя. Представи си, той още не се е обесил! Но щеше да полудее от сливане, когато му казах, — не мога ли аз да получа парите? „А разписка?“ И има право. Само че, казах му, ако утре не ти изпрати сумата, ще го накарам да пие английска сол. Той все пак се съмнява, дали ще може да ти я изпрати утре, защото, каже „може да има ревизия — краят на месеца е“. Ако утре не ги изпрати, не ще може по-рано от понеделник.

„Наш живот“ ти изпращам днес. Той е „хрисим“, защото такъв беше наличния материал, а когато се печатеше, вече бях досущ сам: Кьорчев е още в Търново, Траянов замина за Виена, Трифон — вече в казармата... На последния не вързвай в нищо кусур: той от един месец го не бива за нищо: омърлушил се е пред мисълта за казармата, а сега, остриган, обръснат, затворен за 20 дни (да научи „на дясно“, „на ляво“) в „школото“ — от него нищо не е останало, освен един узун алмах¹. . . — Христо Силянов е погълнат от своя вестник². Туй момче е изгубено: зле е с половината си, македонците го отритнаха (беше избран за редактор на революц[ионен] лист³, но „листа“ почна без негово знание), само то се е заробило на Велчева⁴ за дългове и вече не говори за литература.

Аз оставих името „Наш живот“ само за да имаме готовите абонати от предишния „Наш живот“. До година, като се съберем всички, може да го прекръстим „Кендибашина“⁵ живот. . .

Побързай да ми пратиш поне няколко стихотвор[ения]: не ще имам инак с какво да открия броя, тъй като не бива да се повтаря нищо. Има по една китка от Кунева и Траянова, но ти разбираш — първата книжка бях принуден⁶ да открия с

втория, само за да избягна нескромността да откривам със свое нещо, а Кунев беше дал своите по-късно.

Ти грешиш за „Боян Магиосника“: щом се печати с забележка, че „представянето на пиесата става само с съгласието на автора“ ти нищо не губиш. Аз печатам вече „Отвъд“.

Пиши ми по-дълго. Здравей.

Твой Антон

Р. С. За Пея имаш право; той само цигански лъже. Сделките му с Генад[иев] трябва да са уговорени с Кръстева, защото „Мисъл“ пак излиза (видях в печатницата) начело с негова китка стихове⁷.

Същи.

Поздрав от Стефка!

София, (септември 1906 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 617, л. 1—2.

1. Дълга история.

2. Вестник „Ден“ (1903—1912). До 1905 редактиран от В. Т. Велчев, Вл. Шишманов, А. Страшимиров и Д. Митаков, а след това само от Велчо Т. Велчев — известен буржоазен публицист, Христо Силянов бил постоянен сътрудник на вестника и помагал в редактирането му.

3. „Революционен лист“ — София (1904—1906) издаван от вътрешната Македоноодринска революционна организация.

4. Вж. бел. 2.

5. „На своя глава“.

6. Текстът в курсив в оригинала е подчертан от автора.

7. Стихотворения на Яворов под заглавие „Падение“, в кн. 8 на сп. „Мисъл“ 1906 г.

9

Кириле,

Пращам ти лишно доказателство за неизмерим чиновнишки идиотизъм: „забравили“ да впишат ония редове зад известието, под които трябвало сега да се подпишеш. . . Насмал щях да ти преправя подписа, но рекох да не забъркам по-голяма каша. . .

„Наш живот“ утре излиза. Почвам да се боя за втората книжка: трябва нов имена бе, непременно прати нещичко?

После — от третата книжка може да почне „Боян Магиосника“: аз мисля, че от ноември ще бъде богат и ще мога да ти пращам [по] 50 марки на месец!

Излиза, че не с „Мисъл“ ще се борим — всички го напуснаха, включително и Яворов! Минаха синковците при златото на Генадиева: той издава сборката („премираната“) на Пею Яворов, и му дава 2000 л[ева] хонорар; същият издава сборник разкази на Пелинко²; Симеон Радев става редактор на „Художник“³; за тях работи и любезният Шишманов. Той се е оплъчил срещу „Наш живот“ и на мен го каза — „ще останете пак самичък“. . .

А по всичко изглежда, че те⁴ собствено ще клекнат: преводите на „Ада“⁵ и „Фауст“⁶ са идиотски, говори това вече и средният читател; Траянов само с появяването си в София окончателно събори Яворова: устройха си няколко срещи и после — Яворов бягаше по къшетата; Пелина вече гаврят и самите му най-близки хора; Кьорчев, Казанджиев⁷, Росен⁸ окончателно се ангажират с „Наш живот“ и трескаво работят: ще подберат едновременно от всички страни литературното купище. Разбери, Кириле, този поход не бива да лежи само на моите плещи: ще излезе личен. Младите — Кунев, Траянов — нямат значение в тази борба, просто като нови. Ти и аз трябва да сме центра.

Невена⁹ е идвала в София, но аз не съм я срещал. Нищо не знам за нейните намерения. —

Пак те моля, прати поне три-четири стихотворения за на чело на втората книжка.

Здравей! Поздрав от Стефка. Трифон си е още на село, Траянов изпратихме в Виена да „довършва“.

Твой Антон

София, (септември 1906 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 619, л. 1—2.

1. „Безсъници“ — премирана през 1906 г. от фонд „Ив. Вазов“. Издадена през 1907 г.
2. Втори том „Разкази“ на Елин Пелин (1906).
3. Сп. „Художник“ (1906—1907) — София, с редактори П. Генадиев, С. Радев и Ал. Балабанов.
4. След „те“ е задраскана от автора една дума и над нея е написано „собствено“.
5. Преведен от К. Величков.
6. Преведен от проф. Ал. Балабанов.
7. Проф. д-р Спиридон Казанджиев — философ и писател.
8. Петко Росен (Петко Георгиев) Чорбаджиев — (1880—1944) литературен критик и публицист, приятел на Антон Страшимиров, от който получил псевдонима Росен.
9. Невяна Пелашева — първата съпруга на К. Христов, по това време учителка в Кюстендил.

10

Кириле,

Ти замина огорчен. За такива работи най-добре е да не се говори, щом са станали. Истината е, че един стар полски професор Жан Джегоджевски, който беше вече два пъти дирил мен у дома ми тъкмо, когато се канехме да дойдем на гарата, — когато заминаваше ти, искам да кажа.

Хората около „Мисъл“ излязоха с големи антрефилета из вестниците, за че редакцията им поема издаването целия Ибсен на български — „четвъртият том бил вече под печат“, а първите тепърва щели да се превеждат.

Тази аларма е, защото все по шумно се говори, — а се писа и по вестниците, — че от септемврий почва голямо литературно списание¹, в което ще се печатат „Пролога“² на Ив. Вазов, с който ще се открие Народ[ният] театър, пиесите на А. Страх[имиров]³, „Боян Магиосника“ от Кир[ил] Христов, et zetera.

В тупик съм⁴ от едно: срещам от всички страни такъва готовност да подкрепят списание[то], че то би трябвало да стане като „Български преглед“⁵, за да погълне всичко, а... нима Българията може да издържа такъво списание, щом то не е като „Библиотека“?

Когато изтрезнееш, напиши ми няколко реда. Ако пък не изтрезнееш през всичкото⁶ време там, толкос по-добре: ще набереш хубава мая за тук.

А от де си намерил тая Potsdammstrasse? Donner Wetter, du bist wirklich entweder Teufel, oder Glücks Peter⁷.

Поздрав от Стефка и Санда⁸, те са в отвъдната стая.

Здравей!

Антон

София, (не по-рано от IX 1906 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 617, л. 6—7.

1. Било замислено издаването на литературно списание под редакцията на С. Радев, П. К. Яворов и Д. Михалчев, но не се осъществило.

2. „Пролог“ — за тържественото откриване на Народния театър на 3 януари 1907 г. Написан от Ив. Вазов по поръчка на проф. Шишманов.

3. „Свекърва“ и „Отвѣд“.

4. В задънена улица.

5. „Б ъ л г а р с к и п р е г л е д“ (1894—1900) излиза в София. Редактира се от видни наши езиковеди и литератори Б. Цонев, Л. Милетич, Ал. Тодоров-Балан, Ив. Шишманов и др.

6. След „всичкото“ написано „си“ и задраскано от автора.

7. Потсдамщрасе (улица в Берлин, на която Кирил Христов е живял по време на пребиваването си в Германия). Дявол да го вземе, ти си наистина или дявол или щастливия Петър!

8. С а н д а Ъ о в ч е в а — писателка, редакторка на в. „Утринa“ (1922) и в. „Литературен живот“ (1940—1943 г.), близка приятелка на К. Христов и Антон Страшимиров.

11

Кириле,

Печатницата ще се мести в ново здание, та втората книжка от „Наш живот“, ще трябва да излезе от печат по-рано — на 20. За това прати, моля ти се веднагѣ стиховете и рецензията, особено първите, които ще трябва да са на чело.

Пиши ми за първата книжка.

Главата ми се е надула от замисли — по администрация, по уреждане къща (наех голямка, при мен живее и Кьорчев). Побързай моя ти се. Поздрав от Стефка, от Кьорчева, от войника Тришко.

Здравей!

Твой Антон

София, (7 октомври 1906 г.),¹

Ф. 131, оп. 1, а. е. 619, л. 3.

1. Документът е датиран по пощенския печат.

12

Кириле,

Писах ти, погълнат от работа. Ние двама сякаш никога няма да се разберем. Като личности ние сме антиподи, — събира ни литературата. В името на нея бях праволинеен. Не съм искал да те обиждам.

Стихотворението ти¹ не мога да върна, защото е напечатано и защото съм обявил в вестниците съдържанието на втората книжка, в което то влиза. Не съм крив, мисля.

Попитах управлението на театъра: „Магносника“ можеш да напечатиш, без да губиш права.

С поздрав, Антон

София, (19 октомври 1906 г.),²

Ф. 131, оп. 1, а. е. 619, л. 4.

1. „Литургията на спомена и на есенната вечер“ — стихотворение от К. Христов, публикувано в кн. 2 на сп. „Наш живот“ 1906 г.

2. Документът е датиран по пощенския печат.

Кириле,

Да ни свързва литературата, няма туй са „формални“ връзки. Нима то не е същественото в живота ни и няма може то да отстрани личните несходства.

Но тъкмо такъва връзка не позволява некоректност въобще. Не „приказка“ ти „разправям“ аз за Елмазица, а факт ти съобщавам, най-напред открит от трима ни — Траянов, Кунева и мен.¹

Враждебност към новите форми в крит[ическия] отдел има дотолко, до колкото е думата за „формите“ в моя отдел. А ако и Кьорчев не може да се възмogne до новата форма, не ще е д-р Кръстев, който ще направи това. И по тоя мотив има в писмото ти несериозност. Поискал си, казваш, стихотворението назад, защото „В целия крит [ически] отдел бучи враждебност и пр.“ Но... ти имаше първата книга в ръка, писа ми за нея и после прати „литургията“...

Трай, — има още пунктове за секретарски акт...

Сторило ти се е от писмото ми, че „Литур[гия]“ не ми харесала. Защо ме третираш като редактор? Такъв съм, то е мой², но аз като сътрудник бих вкиснал от редактора, който ще ми пее „особенното си доволство“ от моите работи. Изпратеното от теб за списанието е като дадено от мен: за него аз не смея да говоря от страх да не намеса телешки чувства.

Ти си болен, Кириле, навярно твърде болен, инък не би ми писал тъй — нито би писал онова писмо до Петко Чорбаджиев³.

Казах това, за да добавя: няма аз съм здрав? Не мога един вестник да прочета, без да се почувствувам митиляв: тъй съм уморен! Та не ми придирай и ти на писмата. Ние и здрави и болни имаме над себе си нещо по-високо: не изритването на „приятелите“ си, а закрепянето на нашето дело, на което те тъй пакостят.

Не мисли, че наистина съм почнал модерно списание: аз само продължавам „Наш живот“, но тъй, както сме ние продължение от него. Новото е, че отваряме вратите. Но ако в тия отворени врати не влиза достатъчно ново, — периодич[но] издание, е, трябва да се пълни и ще се пълни с старо. Нима твоят „Боян“ е ново (съдено по сцената в юбил[ея] на „Сл[авянска] беседа“)? Нима моите „Отвѣд“ и „Свежърва“ са нови?

Да отворим вратите за ново, — ето програма. Нека сами се откъснем от старото, — ето възжеление... А „Наш ж[ивот]“ ще е мост. Инък би се зовал „Нов“. Де го новият живот?

В Бери „Музеума“. Но колко по-добре би прекарал в Интерлакен⁴!

Поздрав от Дима Кьорчева (той живее у мен), също от Росена — ще работи в „Н[аш] живот“.

Здравей!

Твой Антон.

София, (края на октомври 1906 г.)

Ф. 131, оп. 1, а. е. 619, л. 5—6.

1. Става дума за шума, който се вдигнал по повод излизането на сборник разкази от Евгения Марс — „Из живота“ с предговор на Ив. Вазов.

2. Така е в оригинала. Вероятно се отнася за издаването от него списание.

3. Вж. бел. 8 към писмо 9.

4. И н т е р л а к е н — прочут летен курорт в Швейцария.

Гидиков,¹ Кирил ми обади — щял си да издаваш списание². От шест месеца работя с същата цел: — струпал съм огромен материал, а и хиляди планове. Тук нищо не можах да осъществя. И се обрнах към различни списания — диря не сътрудничество, а редактиране на литературния отдел и то с една месечна заплата, колкото да преживявам и един обещан процент от възможната печалба, с който бих погашавал дълговете си. Прочие, ако би разполагал с тия условия, то пиши ми, ама веднага (чакам отговор и от други списания), па да се озова в Сливен. — Всичко туй диря туй, защото не искам по никакъв начин да ставам учител. Дошъл съм тук с хиляди планове и — иди се зароби за залък!

Прочие отговор по адрес: ул. „Цар Крум“ № 44 в София.

Извини за писаното — пиша го на пощата.

С поздрав: А. Т. Страшимиров

В долния ляв ъгъл от лицевата страна на картичката е отбелязано от Гидиков: отговор 23/VIII. 97 г.

София, 18. VIII. 1897 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 1.

1. Стефан С. Гидиков (1871—1944) — буржоазен философ, писател и общественик. Учил е френски колеж в Цариград. Следвал е университета на социолога Де Греф в гр. Брюксел, където е изучавал „административно право“. Без да завърши университета, поради заболяване през 1897 г. се завръща в Сливен. Същата година започва да издава сп. „Живот“, което просъществувало две години. Издавал е и вестници „Сиромашки защитник“, „Република“ и др. Поддържал връзки с редица наши известни поети и писатели, като К. Христов, Г. П. Стаматов, Антон Страшимиров и др.

2. „Живот“ — месечно илюстрирано списание, излизало в Сливен през 1897—1899 г. под редакцията на С. С. Гидиков, пропагандирало спиритизма и мистицизма.

Г-н Гидиков,

Назначен съм тук учител в гимназията. Пратете ми списанието си. Ще подира и да абонирам някои. Ще Ви се отплатя¹ сътрудничество, което ще зависи впрочем от направлението Ви и от това, до колко ще имам свободно време.

Ваш. А. Т. Страшимиров

Видин, 3. IX. 97 г.

В долния ляв ъгъл на лицевата страна на картичката е отбелязано от Гидиков: отговор 22. X. 97 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 2.

1. След „с“ задраскана дума.

Гидиков,

Получил си „Демокр[атически] преглед“¹. Не ще и дума, пиша ти, за да се погрижиш за разпространението му, но разбира се в „предплата“, а ако, край

туй, се опнеш да сътрудничиш, то. . . какво то: броят е пред очите ти, той е „хамбар“ и, за да се пълни, ще трябва нови и нови свежи сили.

Здравей!

За другарите А. Страшимиров.

София, 8. X. 1902 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 3.

1. „Демократически преглед“ (1902—1929), списание отначало на група младо-демократи, отцепили се от демократическата партия, после става (от 1905) орган на радикално-демократическата партия. Редактор Т. Г. Влайков. Първата годишнина освен Т. Г. Влайков като редактори са означени и Антон Страшимиров и Илия Георгов.

Като един от първите редактори на „Демократически преглед“ А. Страшимиров заведе литературния отдел.

17

Г-н Гидиков, статията Ви ще се помести в следния брой¹. Другарите ме замолиха, да Ви пиша, да се съгласите да зачеркнем антапарантеза, че Вие вярвате, какво бъдещето е на социализма. При социалистическия огън днес у нас авансирането на такива твърдения, макар и верни, замъгляват само умовете. Второ — да се съгласите също да зачеркнем споменуването на „челядни имоти“, което мероприятие при разумно съставяне може да не е реакционно, защото може да служи за обюздаването на онова експроприиране на дребното производство, което става не от едното, значи не по еволюция, а от г р а б и т е л с т в о², — лихварството и бюрократическата държава. Съгласете се моля Ви, и пишете ми, защото без това ние ще поместим статията както е, а тогас, според нас³ тя няма да има нуждната закръгленост — моите поздрави за статията в „Общо дело“⁴ по худож[ествения]мироглед⁵. Статията в „Наш живот“ бях писал аз⁶.

Здравейте!

А. Страшимиров

София, 3. XII. 1902 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 4.

1. Статия на Гидиков, изпратена от него за поместване вероятно в сп. „Демократически преглед“, по което време А. Страшимиров участвувал в редактирането му. Такава статия от Гидиков не се намери в годишното течение на „Демократически преглед“ от 1902 г.

2. Думата в курсив е подчертана от автора.

3. Написано „мен“, задраскано и след това написано нас.

4. „Общо дело“ — двуседмично списание, редактирано от Янко Сакъзов и издавано като частно негово издание. Излизало от 1900 до 1905 г. В списанието опортюнистите общоделци преди и след разцеплението в партията през 1903 г. развивали възгледите си за общо дело на пролетарията с буржоазията.

5. Статия на С. С. Гидиков, подписана „Венко“ в сп. „Общо дело“, год. III, бр. 1, от 25. X. 1902 г., стр. 9—15 „По въпроса за мирогледа у поета“.

6. Статията на Антон Страшимиров в сп. „Наш живот“, г. I, кн. 7—8, с. 354—360. „Един спор“, подписана с инициала „К“.

Гидиков,

След 25. I. смятам да си държа сказките (5 по ред) из Тракия. С удоволствие ще дойда в Сливен, ако читалището или някое дружество се ангажира с устройване на сказките. Условиата ми са: входна такса 2 лева, от нея ще се приснемат разходите за салон и за афиширане.

С поздрав А. Страшимиров.

София, 11. I. 1920 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 5

Драги Гидиков, пратих изгубения номер. Библиотеката¹ се изпраща в Сливен на всички редовно. А частно за теб — от писатели абонамент не се чака: прочие не е трябвало да изпращаш!

„Ремонтирам“ си зъбите. Щом свърша ще дойда в Сливен.

Поздрав на всички добри хора. Поклон на старата госпожа.

Здравей!

А. Страшимиров

София, 14. XI. 1922 г.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 6.

1. През 1922—1923 г. А. Страшимиров издава „Българска общодостъпна библиотека“, от която излизат 14 номера. По-важни от произведенията му, включени в тази библиотека, са „Вихър“ и „Есенни дни“, три повести под общото заглавие „Грях“. пиеси в два тома „Български театър“ (драми и комедии) и др.

Драги Гидиков,

Добре е на 21 да почна: тъкмо на 20 март свършвам с 10-ти № от „Библиотеката“ и съм свободен.

Също добре сте съобразили за балкона: не е време да се чувствава, че се делят хората на богати и бедни.

Ще дойда само в Сливен и ще се върна, — казва се на „връх Великден“ ще е. Чувствувам се много уморен, — ще си почина при вас.

Смятам да дойда на 19 вечерта, или най-късно на 20-ий: дано в хотела се запази стая с един креват. Ангажирайте още за 19-ий вечерта — ще платим, даже и да съм закъснял.

Поздрав на всички и до виждане!

А. Страшимиров.

София, 9. III. 1923 г.

Р. С. Добре е — от опит го знам — да се направят големи афиши за надвечерието на сказките, а още от сега — малки съобщения за, че ще дойде едн кой с и д а д ъ р ж и с к а з к и¹. Както знаеш, така се постъпва на запад (за да се обърне вниманието на по-широк кръг хора) в големите градове, а Сливен вече не е малък.

Същи.

Ф. 712, оп. 1, а. е. 52, л. 7.

1. Текстът в курсив в оригинала е подчертан от автора.